

माँ शाकुम्भरी विश्वविद्यालय सहारनपुरम्
Maa Shakumbhari University, Saharanpur

राष्ट्रीय शिक्षानीति- 2020

संस्कृतभाषायां पूर्व-विद्यावाचस्पतिः कार्यविधिः पाठ्यचर्या पाठ्यक्रमश्च ।

वर्षम् 2024-25 तः प्रभावी

कला - विद्यापीठम् 'संस्कृतम्'

(School of Arts)

PGDR/Pre Ph.D. Course-Work Programme in Sanskrita, Curriculum and
Syllabus, School of Arts Sanskritm

कृते

संस्कृत-विभागः, माँ शाकुम्भरी विश्वविद्यालयः, सहारनपुरम्

तथा सम्बद्धमहाविद्यालयाश्च

माँ शाकुम्भरी विश्वविद्यालयः, सहारनपुरम्

For

Maa Shakumbhari University, Saharanpur

And

Department of Sanskrit, Affiliated Colleges

Maa Shakumbhari University, Saharanpur)

PGDR (Post Graduate Diploma in Research)

According to New Education Policy 2020

वर्षम् 2024-25 तः प्रभावी

परास्नातक-उपाधिपत्रम्/पूर्व-विद्यावाचस्पतिः कार्यविधिः पाठ्यचर्या पाठ्यक्रमश्च ।

वर्ष	सेमे०	पाठ्यक्रम कोड	अनिवार्य/ मूल्यवर्धित एवं चयनात्मक	प्रश्नपत्र-शीर्षक	लिखित/ प्रयोगात्मक/ परियोजना	क्रेडिट	आन्त० परीक्षा अङ्क	बाह्यपरीक्षा अङ्क (न्यूनतम-अङ्क)	कुल अङ्क	न्यूनतम-अङ्क (आन्त० तथा बाह्य)	शैक्षिक कालांश लिखित + ट्यूटोरियल	
नई शिक्षा नीति 2020 के अनुसार षष्ठम वर्ष	नई शिक्षा नीति के अनुसार एकादश सेमेस्टर	1110201	अनिवार्यम्	अनुसन्धानक्रियाविधिः सङ्गणकप्रयोगश्च	लिखित	4	25	75(25)	100	50	4x15 = 60	-
		1110202	अनिवार्यम्	वैदिकसाहित्यः भारतीयदर्शनं धर्मसंस्कृतिश्च	लिखित	2	25	75(25)	100	50	2x15 = 30	-
		1110203	अनिवार्यम्	व्याकरणशास्त्रं भाषाविज्ञानं कोषविज्ञानञ्च	लिखित	2	25	75(25)	100	50	2x15 = 30	-
		1110204	अनिवार्यम्	संस्कृतसाहित्यः संस्कृतकाव्यशास्त्रं संस्कृतपत्रपत्रिकाश्च	लिखित	2	25	75(25)	100	50	2x15 = 30	-

		1110205	अनिवार्यम्	पाण्डुलिपि: अभिलेखाश्च	लिखित	2	25	75(25)	100	50	2x15=30	-
		1110265	अनिवार्यम्	साहित्य- समीक्षा, Power-Point माध्यमेन प्रस्तुतीकरणम्		4	25	75(25)	100	50	4x15=60	-

परीक्षा पैटर्न

न्यूनतम अङ्क - 1. प्रत्येक प्रश्नपत्र में 40% अङ्क एवं सभी प्रश्नपत्रों में कुल 50% अङ्क अनिवार्य हैं।

2. श्रेणियाँ - प्रथम श्रेणी CGPA 6.5 तथा 10 से कम

द्वितीय श्रेणी CGPA 5.0 तथा 6.5 से कम

तृतीय श्रेणी का प्रावधान नहीं है। समतुल्य प्रतिशत = $CGPA \times 9.5$

नोट - %प्रतिशत व ग्रेडिंग प्रणाली नई शिक्षा नीति 2020 के अनुसार लागू GO 1032/Sattar- 2022 - 08 (35)/2020, Higher Education Division- 3, Lucknow dated 20.04.2022)

Programme/Class: PGDR/ Course work for Pre Ph.D. Programme in Sanskrit		Year: Six वर्षम् - षष्ठम्	Semester: XI सत्रम् - एकादशम्
Subject: संस्कृतम्			
Course Code: 1110201	Course Title: अनुसन्धान-क्रियाविधि: सङ्गणकप्रयोगश्च ।		Theory
Course outcomes: अधिगम-उपलब्धयः 1. शोधार्थिनः अनुसन्धानस्य विषये विस्तृतं ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. शोधप्रविधीनां विषये ज्ञात्वा शोधकार्यस्य कृते सम्यक् मार्गदर्शनं लप्स्यन्ते । 3. शोधकार्याय सुव्यवस्थितम् आधारं प्राप्स्यन्ति । 4. अनेन अध्ययनेन अनुसन्धानसम्बन्धिनीं सुनिश्चितां दृष्टिम् अवाप्स्यन्ति । 5. सङ्गणकप्रयोगे नैपुण्यमवाप्य शोधकार्यसम्बद्धानां समस्यानाम् उन्मूलने सौविध्यं भविष्यति ।			
Credits: 4		Core Compulsory	
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40	
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0.			
Unit	Topics		No. of Lectures Total - 60
I.	शोध- परिचयः - समस्या: विस्तारक्षेत्रञ्च । अनुसन्धानस्वरूपम्- अनुसन्धानम्, आलोचना, समीक्षा, विमर्शः (एतेषां पारस्परिकं विवेचनम्) । संस्कृताध्ययनस्य शाखाः, संस्कृतशोधस्य उद्देश्याः क्षेत्रञ्च ।		12
II.	विषयचयनम् एवं प्रस्तुतीकरणम् - विषयः-निर्वाचनपद्धतिः, निर्वाचिते विषये पूर्वकृत-शोधकार्यस्य निरीक्षणम्, शोधप्रबन्धरूपरेखायाः निर्माणपद्धतिः शोधस्य घटकतत्त्वानि शोधपद्धतिश्च ।		12
III.	शोधसामग्री- स्रोतः एवं वर्गीकरणम् - सामग्री-संकलनम् - मुख्यस्रोतः गौणस्रोतस्संबद्धानि (Primary and secondary source etc.) अनुसन्धानस्य साधनानि । संस्कृतशोधः- सन्दर्भग्रन्थसूचिनिर्माणप्रक्रिया, परिशिष्टः, शब्दानुक्रमणिका, कोशग्रन्थः, विश्वकोशश्च ।		12

	हस्तलिखित-मुद्रितग्रन्थानां च सूचयः, शोधपत्रिकाश्च ।	
IV.	शोधः प्रकाशन-नैतिकता च- प्रकाशन-नैतिकता परिभाषा परिचयः महत्त्वञ्च । प्रकाशन-कदाचारः परिभाषा अवधारणा समस्याश्च । प्रकाशननैतिकायाः लेखकत्वस्य योगदानस्य च उल्लंघनम् । प्रकाशनकदाचारस्य पुनर्वादानाम् अन्वेषणम् । (identification of publication, misconduct, complaints, and appeals) अपहारी प्रकाशकाः पत्रिकाश्च । (Predatory publishers and journals.)	12
V.	सङ्गणक- प्रयोगः - Introduction of Computer, Basic Usage, MS Office, Internet Browsing, Email, Social Media, Data Basics, Presentation in Sanskrit Language as a research paper, Web Publishing, Introduction of HTML.	12
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions/demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/ assignments, Field visits., Internship, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः 1. शोध प्रविधि, डॉ विजय मोहन शर्मा, नेशनल पब्लिकेशन हाउस दिल्ली । 2. नवीन शोध विज्ञान, डॉ तिलक सिंह । 3. संस्कृत शोध प्रविधि, डॉ प्रभु नाथ द्विवेदी, संस्कृत संस्थान वाराणसी । 4. अनुसन्धानस्य प्रविधि-प्रक्रिया, डॉ नागेंद्र राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान दिल्ली । 5. शोध प्रविधि एवं पांडुलिपि विज्ञान - प्रोफेसर अभिराज राजेंद्र मिश्र, अक्षय वट प्रकाशन, इलाहाबाद । 6. साहित्यिक अनुसन्धान के आयाम, डॉ रविंद्र कुमार जैन, नेशनल पब्लिशिंग हाउस, दरियागंज, नई दिल्ली । 7. संस्कृत आलोचना की भूमिका, अवधेश कुमार सिंह, राष्ट्रीय पुस्तक न्यास, नई दिल्ली । 8. शोध-स्वरूप एवं मानक व्यावहारिक कार्यविधि, बैजनाथ सिंहल, वाणी प्रकाशन, दरियागंज नई दिल्ली । 9. साहित्यिक अनुसन्धान के आयाम, डॉ रविंद्र कुमार जैन, नेशनल पब्लिशिंग हाउस, दरियागंज, नई दिल्ली । 10. Research and publication ethics, Dr. S B Kishor, Dr. Ajay Kushwaha, Dr. Geetanjali J. Das Ganu Prakashan, Pratibha Book Distributors, Nagpur. 11. आधुनिक संस्कृत साहित्य सन्दर्भ- सूची, प्रोफेसर राधावल्लभ त्रिपाठी ।		
Suggested Continuous Evaluation Methods:		

प्रस्तावितं सतत-मूल्यांकनम् -	
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) अङ्कः	15
अथवा विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्	
(ख) लिखित -परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) अङ्कः	10
Course prerequisites:	only for students of Sanskrit संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते एव
Suggested equivalent	online courses:
Further Suggestions:	

Programme/Class: PGDR/ Course work for Pre Ph.D. Programme in Sanskrit		Year: Six वर्षम् - षष्ठम्	Semester: XI सत्रम् -एकादशम्
Subject: संस्कृतम्			
Course Code: 1110202	Course Title: वैदिकसाहित्यः भारतीयदर्शनं धर्मसंस्कृतिश्च ।		Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. वैदिकानुसन्धानस्य विषये अनेकविधं ज्ञानं प्राप्स्यन्ति । 2. उपनिषत्सु श्रीमद्भगवद्गीतायाञ्च विद्यमानं जीवनदर्शनं सर्वथा अभ्युदयकारकं भविष्यति । 3. पुराणेतिहास-धर्मशास्त्र-अर्थशास्त्रादिविषयाणाम् अनुसन्धानसर्वेक्षणं शोधोपकारकं भविष्यति । 4. भारतीयदर्शनपरम्परायाः एकाग्रीभूतं पठनं पाठनम् अनुसन्धानस्य सुदृढमाधारं प्रदास्यति ।			
Credits: 2		Core Compulsory	
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40	
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0.			
Unit	Topics		No. of Lectures Total- 30
I.	वैदिक-अनुसन्धान-सर्वेक्षणम् - वैदिकसाहित्यस्य प्रमुखाः इतिहासग्रन्थाः । संहितानुसन्धान-सर्वेक्षणम् । ब्राह्मण-आरण्यक-उपनिषत्-वेदाङ्गानाम् अनुसन्धान- सर्वेक्षणम् । तुलनात्मकम् अनुसन्धानस्य सर्वेक्षणम् । वैदिक-अनुसन्धानस्य कृते उपयुक्ताः शोधविधयः । सायण-महीधर-मैक्समूलर-ग्रिफ़िथ-विल्सन-दयानन्द-विश्वबन्धूनां परिचयो योगदानञ्च ।		10
II.	भारतीयदर्शनं धर्मः संस्कृतिश्च-अनुसन्धान-सर्वेक्षणम् भारतीयदर्शनस्य प्रमुखाः इतिहासग्रन्थाः । षड्दर्शनम् -अनुसन्धानकार्यसर्वेक्षणम् । प्रस्थानत्रयी-अनुसन्धानकार्यसर्वेक्षणम् । तुलनात्मक-अनुसन्धानस्य सर्वेक्षणम् ।		10

	अनुसन्धानस्य कृते उपयुक्ताः शोधविधयः ।	
III.	प्रमुख-स्मृतीनां कौटिलीय-अर्थशास्त्रस्य च सामान्यः परिचयः । प्राचीनभारतीयधर्माणामोद्भवः विकासश्च (बौद्ध-जैन-वैष्णव-शैवश्च) वैदिकसंस्कृतिः (बहुदेववादः एकेश्वरवादश्च) । रामायण-महाभारत-कालिकी संस्कृतिः ।	10
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions/demonstrations, Power point presentations, Class activities/ assignments, Field visits., Internship, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः - 1. वैदिक साहित्य का इतिहास, डॉ० कर्ण सिंह, साहित्य भंडार मेरठ । 2. वैदिक साहित्य की रूपरेखा, प्रो. राममूर्ति शर्मा, चौखंबा प्रकाशन, वाराणसी । 3. वैदिक साहित्य एवं संस्कृति, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखंबा प्रकाशन । 4. संस्कृतशोधप्रविधिः, डॉ सत्यनारायण आचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम् । 5. https://ia804505.us.archive.org/10/items/sanskrit-shodh-pravidhi/Sanskrit%20Shodh%20Pravidhi.pdf 6. संस्कृत शास्त्रों का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा मन्दिर, वाराणसी Central archaeological library. 7. भारतीय दर्शन, डॉ श्रीकान्त पांडेय, साहित्य भण्डार, मेरठ । 8. भारतीय दर्शन डॉ जगदीशचंद्र मिश्र चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी । 9. पुराण-विमर्श, आचार्य बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी । 10. धर्मशास्त्र का बृहद इतिहास डॉ दिलीप कुमार नाथाणी, चौखम्बा ओरियन्टालिया, दिल्ली । 11. प्राचीन भारतीय धर्म समाज एवं संस्कृति, महामहोपाध्याय रायबहादुर गौरीशंकर हीराचंद ओझा, आर्यावर्त संस्कृति संस्थान, दिल्ली । 12. भारतीय धर्म और दर्शन, आचार्य बलदेव उपाध्याय चौखम्बा ओरियन्टालिया, दिल्ली । 13. History of DharmaShastra, P V. Kane.		
Suggested Continuous Evaluation Methods: प्रस्तावितं सतत-मूल्यांकनम् - (क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) अथवा विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्		
		15 अङ्क

(ख) लिखित-परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा) अङ्क	10
Course prerequisites:	only for students of Sanskrit संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते एव
Suggested equivalent	online courses:
Further Suggestions:	

Programme/Class: PGDR/ Course work for Pre Ph.D. Programme in Sanskrit		Year: Six वर्षम् - षष्ठम्	Semester: XI सत्रम् - एकादशम्
Subject: संस्कृतम्			
Course Code: 1110203	Course Title: व्याकरणशास्त्रं भाषाविज्ञानं कोषविज्ञानञ्च ।		Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. व्याकरणस्य सोद्देश्यपूर्णमध्ययनं शोधकार्ये नितरां लाभप्रदं भविष्यति । 2. भाषाविज्ञानस्य शोधसर्वेक्षणं भाषाणां वैज्ञानिक-अध्ययन-विषये रुचिर्जागरिष्यति । 3. कोशग्रन्थाः साहित्यपठने लेखने च अतीव सौकर्यकराः भवन्ति ।			
Credits: 2		Core Compulsory	
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40	
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0.			
Unit	Topics		No. of Lectures Total- 30
I.	व्याकरणशास्त्र-भाषाविज्ञानञ्च-अनुसन्धान-सर्वेक्षणम् संस्कृतव्याकरणस्य प्रमुखाः इतिहासग्रन्थाः । व्याकरणपरम्परायाः परिचयः । पाणिनि-पतञ्जलि-भर्तृहरिसम्बन्धि-अनुसन्धानसर्वेक्षणम् । पाणिनेतरसम्प्रदायाः-अनुसन्धान-सर्वेक्षणम् । भाषाविज्ञानम्-अनुसन्धानसर्वेक्षणम् ।		10
II.	संस्कृत-कोश-विज्ञानम् संस्कृतकोशपरम्परायाः परिचयः । कोशानां प्रकृतिः पद्धतयश्च । (वैदिकी-लौकिकी-नामपद्धति- लिङ्गपद्धतयश्च) निघण्टुग्रन्थस्य सामान्यपरिचयः । निघण्टुपरवर्तीनां कोशानां सामान्यः परिचयः ।		10
III.	भट्टोजिदीक्षित-भीमसेनशास्त्रि-जार्जकार्डोना-पुष्पादीक्षितावर्याणां ग्रन्थानां शोधक्षेत्रे योगदानम् ।		10

	संस्कृतकोशकाराः ग्रन्थाश्च । अनुसन्धाने कोशविज्ञानस्य उपयोगिता ।	
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions/ demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/ assignments, Field visits., Internship, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः - 1. संस्कृत व्याकरण-शास्त्र का इतिहास, पंडित युधिष्ठिर मीमांसक । 2. व्याकरण-शास्त्र का संक्षिप्त इतिहास, श्री रमाकान्त मिश्र, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी । 3. संस्कृत कोश-शास्त्र के विविध आयाम, सत्यपाल नारंग, राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान, दिल्ली ।		
Suggested Continuous Evaluation Methods: प्रस्तावितं सतत-मूल्यांकनम् - (क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट) अथवा विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम् (ख) लिखित-परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)		
		15 अङ्क
		10 अङ्क
Course prerequisites: only for students of Sanskrit संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते एव		
Suggested equivalent online courses:		
Further Suggestions:		

Programme/Class: PGDR/ Course work for Pre Ph.D. Programme in Sanskrit		Year: Six वर्षम् - षष्ठम्	Semester: XI सत्रम् - एकादशम्
Subject: संस्कृतम्			
Course Code: 1110204	Course Title: संस्कृतसाहित्यः संस्कृतकाव्यशास्त्रं संस्कृतपत्रपत्रिकाश्च ।		Theory
Course outcomes: अधिगम-उपलब्धयः 1. संस्कृतसाहित्यस्य महती शोधपरम्परायाः परिचयं प्राप्स्यन्ति । 2. संस्कृतकाव्यशास्त्रस्य अनुसन्धानसर्वेक्षणं शोधकार्यस्य कृते मार्गदर्शनं करिष्यति 3. नाट्यशास्त्रस्य अनुसन्धानानुशीलनं शोधकार्ये वैशिष्ट्यमापादिष्यति । 4. विद्यार्थिनः संस्कृतपत्रकारितायाः परिचयं प्राप्स्यन्ति ।			
Credits: 2		Core Compulsory	
Max. Marks: 25 + 75		Min. Passing Marks: 40	
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0.			
Unit	Topics		No. of Lectures Total- 30
I.	संस्कृतसाहित्यम्-अनुसन्धान-सर्वेक्षणम् संस्कृतसाहित्यस्य प्रमुखाः इतिहासग्रन्थाः पुराणसम्बन्धिनम् अनुसन्धानसर्वेक्षणम् । बृहत्तरी लघुत्रयीविषयमधिकृत्यकृतम् अनुसन्धानसर्वेक्षणम् । नाट्य-चम्पू-आधुनिक-संस्कृतसाहित्यसम्बन्धिनम् अनुसन्धानसर्वेक्षणम् । तुलनात्मक-अनुसन्धानस्य सर्वेक्षणम् । अनुसन्धानस्य कृते उपयुक्ताः शोध-विधयः । एमकृष्णामचारीबलदेवउपाध्याययोः शोधक्षेत्रे योगदानम् ।		10
II.	संस्कृतकाव्यशास्त्रम्-अनुसन्धान-सर्वेक्षणम् संस्कृतकाव्यशास्त्रस्य प्रमुखाः इतिहासग्रन्थाः । रस-अलंकार-रीति-वक्रोक्ति-ध्वनि-औचित्यादिषु जातस्य अनुसन्धानस्य सर्वेक्षणम् ।		10

	अधोलिखितानां शास्त्रकाराणां तेषां ग्रन्थानाञ्च परिचयात्मकमध्ययनम्- भरतमुनि-भामह-वामन-आनन्दवर्धन-अभिनवगुप्त-मम्मट-धनञ्जय-धनिक- शारदातनय- डॉ० वी राघवनवर्याणाम् । आधुनिकं संस्कृतकाव्यशास्त्रम् । तुलनात्मक-अनुसन्धानस्य सर्वेक्षणम् । अनुसन्धानस्य कृते उपयुक्ताः शोधविधयः ।	
III.	पत्र-पत्रिकाश्च- संस्कृतभाषायाः प्राचीनपत्रपत्रिकाः । साम्प्रतिक्यः पत्र-पत्रिकाः - सुधर्मा, अक्षरवाणी, सृजनवाणी, विश्वस्यवृत्तान्तः । सम्भाषण-सन्देशः, चन्द्रामामा, विश्वसंस्कृतम्, स्वरमङ्गला, संस्कृतमञ्जरी, शोधप्रभा, हरिप्रभा, दूरदर्शनस्य साप्ताहिकीपत्रिका- वार्तावली । ब्लॉग्स- संस्कृतभाषी अनूदित-चलचित्रगीतानि । E-Link Gitasupersite https://www.gitasupersite.iitk.ac.in/srimad?htsrkd=1&htty=1&htshg=1&scsh=1&choose=1&&language= dv&field_chapter_value=6&field_nsutra_value=17 Ashtadhyayi etc. https://ashtadhyayi.com/	10
Teaching Learning Process: lecture, Class discussions/ demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/ assignments, Field visits., Internship, etc.		
Suggested Readings: संस्तुत-ग्रन्थाः - 1. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डॉ. बलदेव उपाध्याय, चौखंबा प्रकाशन, वाराणसी । 2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, उमाशंकर शर्मा 'ऋषि', चौखंबा भारती अकादमी, वाराणसी । 3. नाट्यशास्त्र का इतिहास, डॉ० पारसनाथ द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी । 4. संस्कृत काव्य शास्त्र का इतिहास, पी वी काणे, मोतीलाल बनारसीदास । 5. संस्कृत काव्य शास्त्र का आलोचनात्मक इतिहास, प्रो. अमरनाथ पांडे, चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी । 6. संस्कृत काव्यशास्त्र का इतिहास, डॉ सुशील कुमार डे, बिहार हिंदी ग्रंथ अकादमी । 7. History of Sanskrit poetics, P.V. KANE. 8. संस्कृत साहित्य का समालोचनात्मक इतिहास, डॉ कपिलदेव द्विवेदी, रामनारायणलालविजय कुमार ।		

Suggested Continuous Evaluation Methods:	
प्रस्तावितं सतत-मूल्यांकनम् -	
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट)	15 अङ्क
अथवा	
विषयसम्बद्धं शोधपत्रवाचनम्	
(ख) लिखित-परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)	10 अङ्क
Course prerequisites:	only for students of Sanskrit संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते एव
Suggested equivalent	online courses:
Further Suggestions:	

Programme/Class: PGDR/ Course work for Pre Ph.D. Programme in Sanskrit		Year : Six वर्षम् - षष्ठम्	Semester : XI सत्रम् -एकादशम्
Subject: संस्कृतम्			
Course Code: 1110205	Course Title: पाण्डुलिपि: अभिलेखाश्च ।		Theory
Course outcomes: अधिगम- उपलब्धयः 1. पाण्डुलिपिसंबद्धान् विविधविषयानवगम्य शोधकार्ये सफलताम् अवाप्स्यन्ति । 2. साहित्य-आयुर्वेदादिविविधविषयाणाम् अनेकाः अमूल्याः पाण्डुलिपयो वर्तन्ते, येषामध्ययनं विषयबोधाय, संस्कृतिज्ञानाय, समाजविज्ञानाय च कल्पते । 3. शिलालेखेषु राज्ञां राजतन्त्राणां बहुविधं वर्णनं प्राप्यते ।			
Credits: 2		Core Compulsory	
Max. Marks:		Min. Passing Marks:	
Total No. of Lectures-Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0.			
Unit	Topics		No. of Lectures Total- 30
I.	पाण्डुलिपिविज्ञानम् पाण्डुलिपिः- स्वरूपं प्रभेदाश्च । पाण्डुलिपि-संरक्षणविधयः, पाण्डुलिपिसम्पादने पाठालोचनप्रविधिः, वर्तमानसन्दर्भे पाण्डुलिपिविज्ञानं समस्याः समाधानञ्च ।		10
II.	हस्तलिखितग्रन्थाः - हस्तलिखितग्रन्थागाराः । हस्तलिखितग्रन्थानां सम्पादनपद्धतिः (केवलं रामायणमहाभारतयोः) । उपलब्धेषु ग्रन्थेषु भ्रष्टतायाः कारणानि । प्रमुखलिपीनां सामान्यपरिचयः । गुप्तकालिका अशोककालिका च ब्राह्मीलिपिः ।		10
III.	अभिलेखाः - अशोकस्य अभिलेखाः - सामान्यः परिचयः । सारनाथस्य बौद्धप्रतिमालेखः, रुद्रदाम्नः गिरनारशिलालेखः, समुद्रगुप्तस्य इलाहाबादस्तम्भलेखः, हर्षस्य बाँसखेड़ा-ताम्रपट्ट-अभिलेखः, पुलकेशिनद्वितीयस्य ऐहोलशिलालेखः ।		10

Teaching Learning	Process: lecture, Class discussions/ demonstrations, Powerpoint presentations, Class activities/ assignments, Field visits., Internship, etc.
Suggested Readings:	
संस्तुत-ग्रन्थाः -	1. शोध प्रविधि एवं पाण्डुलिपि विज्ञान - प्रोफेसर अभिराज राजेंद्र मिश्र, अक्षय वट प्रकाशन, इलाहाबाद । 2. पाण्डुलिपि विज्ञान, डॉ सत्येन्द्र, राजस्थान हिंदी ग्रन्थ अकादमी, जयपुर । 3. पाठालोचन, डॉ एस.एम.कन्ने । 4. पाण्डुलिपि विज्ञान- डॉ वेदकुमारी घई, वैदिक संस्कृति एवं संस्कृत साहित्य Website । 5. पाण्डुलिपि पठन एवं भाषाविज्ञान डॉ. विक्रमसिंह भाटी, राजस्थानी शोध संस्थान, चौपासनी । 6. प्राचीन लिपिमाला, गौरीशंकर हरिश्चंद्र ओझा । 7. कैटलागस कैटलोगोरम, थ्योडर एफ्रेच । 8. कृति रक्षण- राष्ट्रीय पाण्डुलिपि विभाग की द्वैमासिक पत्रिका । 9. Manuscriptology An Entrance, S Jagannatha. 10. Introduction to Manuscriptology, R S Shiv-Ganesha Murthi. 11. Lectures on Manuscriptology, Prof. B. B. Chaube, Katyayan Vedic Sahitya Prakashan, Hoshiyarpur. 12. संस्कृत कोश-शास्त्र के विविध आयाम, सत्यपाल नारङ्ग, राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान, दिल्ली । 13. विश्व की मूल ब्राह्मीलिपि, डॉ० प्रेमसागर जैन, वीरनिर्वाण ग्रन्थ प्रकाशन समिति, इन्दौर । (ई-पुस्तकालय)
Suggested Continuous	Evaluation Methods:
प्रस्तावित सतत-मूल्यांकनम् -	
(क) पाठ्यक्रमे निर्धारित-ग्रन्थेषु आधारित अधिन्यासः (असाइनमेंट)	15 अङ्क
अथवा	
विषयसंबद्धं शोधपत्रवाचनम्	
(ख) लिखित -परीक्षा (वस्तुनिष्ठा लघूत्तरीया वा)	10 अङ्क
Course prerequisites: only for students of Sanskrit	संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते एव
.....	
Suggested equivalent online courses:	
Further Suggestions:	

Programme/Class: PGDR/PrePh.D.	Year: Six	Semester: XI
Course Work	वर्षम् - षष्ठम्	सत्रम् - एकादशम्
Subject: संस्कृतम्		
Course Code: 1110265	Course Title: Literature Review and Power-point Presentation साहित्य-समीक्षा एवं Power-Point प्रस्तुतीकरणम्	Theory
Course outcomes: अधिगम उपलब्धयः 1. विद्यार्थिनः अनुसन्धानविषयानुसारं पुस्तक-समीक्षा करिष्यन्ति । 2. सङ्गणकज्ञानपूर्वकं Power-Point presentation इत्यस्य प्रयोगं कृत्वा शोधकार्यम् आकर्षकरूपेण औचित्यपूर्वकञ्च निष्पादयिष्यन्ति । 3. शोधपत्रलेखनस्य विविधान् नियमान् ज्ञास्यन्ति । 4. शोधविषयः अनेन विधिना प्रभावोत्पादकताम् जनयिष्यति ।		
Credits: 4		Core - Compulsory
Max. Marks: 25 + 75		Mn. Passing Marks: 40
Total No. of Lectures- Tutorials-Practical (in hours per week): L-T-P: 4-0-0 or 3-1-0 Etc.		
Unit	Topics	No. of Lectures Total- 60
I.	पुस्तक- समीक्षा एवम् आलेख-समीक्षा ।	30
II.	Power-point इति माध्यमेन सङ्गोष्ठी-प्रस्तुतिः, शोधपत्र-लेखनम्।	30
Suggested Readings: संस्तुत ग्रन्थाः 1. संस्कृतशोधप्रविधिः, डॉ० सत्यनारायण आचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम् । 2. अनुसन्धान स्वरूप और आयाम, डॉ. उमाकान्त गुप्त, डॉ. ब्रजरतन जोशी, वाणी प्रकाशन, नयी दिल्ली । 3. https://support.microsoft.com/en-us/office/create-a-presentation-in-powerpoint-422250f8-5721-4cea-92cc-202fa7b89617 4. https://www.academia.edu/35063159/Relevance_of_Sanskrit_Teachings		
Course prerequisites: only for students of Sanskrit संस्कृत-विषयस्य विद्यार्थिनां कृते एव		
Suggested equivalent online courses:		
Further Suggestions:		